

PRIVREMENI IZVEŠTAJ

4. april – 24. april 2012.

27. april 2012.

I. IZVRŠNI REZIME

- Na dan 6. maja 2012, birači će glasati za predsednika Srbije, 250 narodnih poslanika Narodne skupštine i odbornike pokrajinske skupštine i skupština jedinica lokalnih samouprava. Po prvi put, svi ovi izbori će biti održani istovremeno, širom zemlje.
- Zakonodavni okvir sadrži niz zakona koji uređuju različite vrste izbora; u određenim slučajevima, uslovi su donekle neusaglašeni i moraju biti usklađeni.
- U postupku za predsedničke, odnosno, parlamentarne izbore, koji je obuhvatio sve opcije, registrovano je 12 kandidata i 18 izbornih lista. Njih je predložila kombinacija političkih stranaka, koalicija i grupa građana. Oko 33 procenta registrovanih kandidata su žene.
- Parlamentarni i prevremeni predsednički izbori biće sprovedeni od strane dva nivoa izborne administracije, koju sačinjava Republička izborna komisija (RIK) i više od 8.000 biračkih odbora. RIK aktivno radi na sprovođenju priprema za izbore, ispunjavajući zakonske rokove i usvajanjem odluka na kolegijalan način.
- Na predstojećim izborima će po prvi put biti korišćen objedinjeni birački spisak. Neki sagovornici su izrazili zabrinutost o preciznosti biračkih spiskova i moguće isključenje nekih glasača, naročito Roma. Birački spiskovi nisu izloženi na uvid javnosti, ali su birači, na svoj zahtev, mogli izvršiti proveru svojih podataka.
- Kampanja teče u takmičarskom duhu ali je uglavnom mirna. Pojačana je nakon raspisivanja prevremenih predsedničkih izbora i sada je vidljiva širom zemlje. Neki sagovornici su izrazili zabrinutost zbog mogućnosti kupovine glasova i mogućih zloupotreba javnih sredstava.
- Iako je u Srbiji medijsko okruženje pluralističko, ono trpi zbog nedostatka transparentnosti u pogledu vlasništva nad medijima i teške finansijske situacije, zbog čega su mediji još osetljiviji na političke i ekonomske interese. Do danas su televizijski kanali izbalansirano izveštavali o kampanji, ali uglavnom nedostaje analitičko i kritičko izveštavanje.
- Pripadnici manjinskih zajednica učestvuju na izborima sa svojim strankama ili sa strankama za koje se smatra da zastupaju njihove interese. Određeni sagovornici smatraju da je romska zajednica najčešće na udaru mogućih zloupotreba.
- Po prvi put od usvajanja novog Zakona o finansiranju političkih stranaka, kojim je regulisano finansiranje političkih aktivnosti, Agencija za borbu protiv korupcije prati finansijski aspekt kampanje. Svi predsednički kandidati, izuzev jednog, opredelili su se za korišćenje javnih sredstava u svojoj kampanji.

II. UVOD

Dana 13. marta 2012, predsednik Boris Tadić raspisao je parlamentarne izbore za 6. maj, istovremeno sa lokalnim i pokrajinskim izborima. Nakon poziva upućenog od strane Ministarstva spoljnih poslova, a na osnovu preporuke Misije o proceni potreba, koja je sprovedena od 8. do 10. februara, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a (OEBS/KDILJP) uspostavila je Ograničenu misiju za posmatranje izbora (u daljem tekstu: Ograničena misija), 4. aprila.¹ Ograničena misija, koju predvodi Korin Jonker, sastoji se od desetočlanog osnovnog tima, sa sedištem u Beogradu i 12 dugoročnih posmatrača, koji su 10. aprila raspoređeni na 6 lokacija širom zemlje. Članovi Ograničene misije dolaze iz 17 zemalja učesnica OEBS-a. Ograničena misija će takođe posmatrati privremene predsedničke izbore, raspisane 5. aprila. Ona će komentarisati izbore na opštinskom nivou samo u meri u kojoj oni utiču na druge izborne trke. U skladu sa standardnom metodologijom OEBS-a/KDILJP-a za posmatranje izbora, misija neće vršiti sveobuhvatno ili sistematsko posmatranje postupka na dan izbora, već ima nameru da poseti ograničen broj biračkih mesta.

III. OPŠTI PODACI

Pored parlamentarnih, lokalnih i pokrajinskih izbora, birači će takođe birati novog predsednika Srbije. Predsednik Tadić je dao ostavku na dužnost, 5. aprila, objavljujući da skraćuje svoj mandat i izrazivši nameru da se kandiduje na privremenim predsedničkim izborima. Predsednik se pozvao na potrebu da od građana dobije nov mandat, sada, kada je Srbija dobila status kandidata za pristupanje Evropskoj uniji i istakao motivaciju da se uštede sredstva održavanjem svih izbora u isto vreme. Istog dana, predsednica Narodne skupštine raspisala je privremene predsedničke izbore za 6. maj. Ovo je prvi put nakon uvođenja višestranačkih izbora 1990. godine, da će tri različita izbora biti održana istovremeno.

Poslednji parlamentarni izbori održani su 11. maja 2008. Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a zaključila je u svom završnom izveštaju da su „u celini izbori sprovedeni u skladu sa preuzetim obavezama OEBS-a i međunarodnim standardima demokratskih izbora, mada je na njih, delimično, bila bačena senka nekoliko negativnih aspekata kampanje.“

Na poslednjim predsedničkim izborima 2008, predsednik Tadić je bio ponovo izabran u drugom krugu, dobivši 50,31 procenat glasova, naspram 47,97 procenata glasova Tomislava Nikolića, tadašnjeg zamenika predsednika Srpske radikalne stranke (SRS).² Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a zaključila je u završnom izveštaju da su izbori sprovedeni „uglavnom u skladu sa preuzetim obavezama OEBS-a u pogledu demokratskih izbora. Postupak je bio transparentan, a biračima je ponudio istinsku mogućnost izbora između dve različite političke perspektive.“

IV. ZAKONSKI OKVIR I IZBORNI SISTEM

Predsednički i parlamentarni izbori u Srbiji uređeni su prvenstveno Ustavom, Zakonom o izboru predsednika Republike, odnosno, Zakonom o izboru narodnih poslanika. Posebna pitanja u vezi sa izborima uređena su drugim zakonima, kao što su Zakon o finansiranju političkih aktivnosti, Zakon o jedinstvenom biračkom spisku i Zakon o radiodifuziji.

¹ Svi prethodni izveštaji OEBS-a/KDILJP-a u vezi sa Srbijom mogu se naći na: <http://www.osce.org/odihr/elections/serbia>.

² Iako je predsednik Tadić prvi put izabran 2004, Ustavnim zakonom o sprovođenju Ustava Republike Srbije posebno je predviđeno da se njegov izbor 2008. godine smatra njegovim prvim mandatom nakon novog Ustava usvojenog 2006.

Poslednje izmene i dopune Zakona o izboru predsednika Republike izvršene su 2011. Izmenjena je ranija odredba ovog zakona na osnovu koje su političke stranke imale pravo da proizvoljno biraju kandidate sa svojih lista koji će postati narodni poslanici; sada je ovim zakonom utvrđena dodela mandata prema redosledu kandidata na izbornoj listi. Još jednom izmenom Zakona o izboru narodnih poslanika ukinuta je praksa blanko ostavki.³ Ove izmene su u skladu sa ranije datim preporukama OEBS-a/KDILJP-a. Međutim, Ustav i dalje propisuje takav imperativni mandat koji je predstavljao osnovu za ovu praksu. U Zakon o izboru narodnih poslanika takođe je uneta izmena kojom se utvrđuje uslov da najmanje svaki treći kandidat na listi bude, pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na listi⁴.

U Zakonu o izboru narodnih poslanika nije utvrđeno da Republička izborna komisija (RIK) mora da objavi izborne rezultate za svako biračko mesto i ne pominju se međunarodni i domaći posmatrači. Takođe postoje razlike između postupaka utvrđenih Zakonom o izboru narodnih poslanika i postupaka utvrđenih Zakonom o izboru predsednika, kao što su različite metode prebrojavanja birača koji su izašli na glasanja ili utvrđivanja redosleda kandidata na glasačkom listiću. U slučaju istovremenog sprovođenja parlamentarnih, predsedničkih i lokalnih izbora, ove razlike nameću dodatnu potrebu da se postupak uskladi sa različitim uslovima koje propisuju ovi zakoni.

Birači će izabrati 250 narodnih poslanika sa stranačkih lista u skladu sa proporcionalnim izbornim sistemom. Raspodela mandata se vrši u skladu sa Dontovom metodom među strankama i koalicijama koje su prešle cenzus od pet procenata. Stranke koje predstavljaju nacionalne manjine izuzete su od ovog cenzusa. Na predsedničkim izborima, onaj kandidat koji dobije više od 50 procenata glasova u prvom krugu, dobija izbore. Ako ne bude pobjednika u prvom krugu, u roku od 15 dana održava se drugi krug između dva vodeća kandidata; onaj koji dobije najviše glasova dobio je na izborima.

V. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Parlamentarne i prevremene predsedničke izbore sprovode dva nivoa izborne administracije, koju sačinjavaju RIK i preko 8.000 biračkih odbora (BO). RIK je stalno telo koje sačinjava predsednik, 16 stalnih članova i njihovi zamenici, koje Narodna skupština imenuje na mandat od 4 godine i 2 člana bez prava glasa – sekretar i predstavnik Republičkog zavoda za statistiku (RZS).⁴ Za vreme izbora, svaki registrovani izborni kandidat ima pravo da imenuje svog zastupnika koji će postupati kao član proširenog sastava RIK-a sa istim pravima i obavezama kao i stalni članovi.

Birački odbori su sastavljeni u skladu sa istim principom stalnog i proširenog sastava. Na ovim izborima, povećan je broj članova stalnog sastava biračkih odbora za sve BO na opštinama i u gradovima gde će biti održani lokalni izbori, pri čemu su neki članovi imenovani kao odraz proporcionalnosti parlamentarnih frakcija i nekih lokalnih veća. Pored toga, uspostavljen je i mehanizam imenovanja članova proširenog sastava po odgovarajućem redosledu, kako bi se obezbedila odgovarajuća zastupljenost proglašanih izbornih lista za sve vrste izbora.

³ Prethodno se mandat izabranog poslanika prekidaao ako je prestalo njegovo članstvo u političkoj stranci ili koaliciji sa čije izborne liste je izabran, ili ako bi takva stranka/koalicija prestala da postoji. U članu 88 Zakona o izboru narodnih poslanika sada je predviđeno da poslanik mora lično dostaviti ostavku predsedniku Narodne skupštine u roku od 3 dana nakon što organ nadležan za proveru potpisa potvrdi njegov potpis na pismu ostavke.

⁴ U sadašnjem sastavu RIK-a nalazi se 8 članova iz Demokratske stranke (DS), 8 iz SRS-a, po tri iz Socijalističke partije Srbije (SPS), Demokratske stranke Srbije (DSS), Ujedinjenih regiona Srbije (URS) i Srpske napredne stranke (SNS), dva iz Liberalno demokratske partije i po jedan iz Saveza vojvođanskih Mađara (SVM), Srpskog pokreta obnove, Nove Srbije, Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV) i Demohrišćanske stranke Srbije. Predsedavajući predstavlja Demokratsku stranku, a sekretar, SPS.

Uprkos tome što na osnovu Zakona o izboru narodnih poslanika nisu predviđene opštinske i gradske izborne komisije (OIK)⁵, u postupku sprovođenja parlamentarnih i predsedničkih izbora, ove izborne komisije i izborne komisije grada Beograda i Niša (formirane na osnovu Zakona o lokalnim izborima) takođe imaju ulogu u organizaciji nacionalne izborne trke. U opštinama i gradovima gde lokalni izbori neće biti održani, RIK je formirala *ad hoc* radna tela koja će preduzeti logističke mere u vezi sa organizacijom predsedničkih i parlamentarnih izbora. Pored toga, oko 33 člana ili zamenika članova RIK-a imenovani su kao regionalni koordinatori zaduženi za određene delove zemlje, za sprovođenje aktivnosti u vezi sa pripremom izbora. RIK je ustanovila zajedničke tehničke mere za koordinisano sprovođenje svih izbora, uključujući zajedničke procedure za formiranje biračkih odbora, podelu rada i utvrđivanje izbornih rezultata.⁶

RIK rukovodi ovim postupkom efikasno i transparentno, organizujući česte sastanke koji su otvoreni za akreditovane posmatrače i predstavnike medija. Bez obzira na to što RIK ne postavlja na veb-sajt dnevni red svojih sastanaka, redovno se vrši objavljivanje odgovarajućih zapisnika. Odluke se donose jednoglasno, na kolegijalan način. Opštinske i gradske izborne komisije koje je posmatrala Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a takođe stručno funkcionišu, pokazujući dobro poznavanje procedura i uglavnom dobro komunicirajući sa RIK-om.

Obrazovanje birača je do sada bilo ograničeno i sprovedeno je uglavnom u vezi sa upisom birača u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu, OIK-a i medija.

VI. UPIS BIRAČA

Nakon stupanja na snagu Zakona o jedinstvenom biračkom spisku u decembru 2011, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu pokrenulo je postupak za sastavljanje objedinjenog elektronskog biračkog spiska na osnovu prethodnih brojnih biračkih spiskova koje su vodile opštine. Ovaj registar, zasnovan na sistemu stalnog upisa, treba da obuhvati sva lica sa pravom glasa, a služiće kao jedinstven izvor podataka iz kojeg će se dobijati birački spiskovi za svaki BO.

Na osnovu podataka koje je dostavilo Ministarstvo, RIK je 22. aprila objavila da će pravo glasa na predstojećim izborima imati 7.026.579 građana, što predstavlja povećanje od 276.891 birača (oko 4,1%) u odnosu na parlamentarne izbore 2008. Broj upisanih birača može se dodatno povećati budući da se zahtevi za upis Ministarstvu mogu dostaviti do 2. maja. Konačni broj upisanih birača treba da objavi RIK, 4. maja. Zakonom nije predviđen upis birača na dan izbora.

Organi su uložili znatne napore na prikupljanju podataka za birački spisak s obzirom na kratkoću vremena i ispravili podatke u vezi sa oko 3,5 miliona građana, što čini oko polovinu svih upisanih birača. Ministarstvo je uložilo napore da se eliminišu dvostruki upisi, tako što je izvršilo proveru svojih podataka kod opština.⁷ Kao dodatna mera bezbednosti, zakonom je zadržano korišćenje nevidljivog mastila prilikom glasanja. Na osnovu novousvojenog Zakona o zaštiti ličnih podataka, učesnicima na izborima nije dozvoljena provera svih izmena na biračkom spisku. Međutim, u uputstvima RIK-a se navodi da „podnosioci izbornih lista mogu pregledati deo celokupnog biračkog

⁵ Sastav opštinskih i gradskih izbornih komisija odražava sastav opštinskih i gradskih skupština, a takođe uključuje predstavnike proglašanih izbornih lista i njihove zamenike članova.

⁶ Posebno, RIK je usvojila Uputstva o sprovođenju izbora za narodne poslanike Narodne skupštine i izbore za predsednika Republike, kao i Pravila o radu biračkih odbora u cilju koordinisanog sprovođenja svih izbora raspisanih za 6. maj 2012.

⁷ 9. marta, evidentirana su 154.323 dvostruka upisa, a do 6. aprila broj je smanjen na 82.942.

spiska.“ Ograničenoj misiji OEBS-a/KDILJP-a do sada nije bilo dozvoljeno da posmatra primenu specijalnog softvera korišćenog za sastavljanje biračkog spiska.⁸

Birački spiskovi ne moraju biti stavljeni na uvid javnosti, ali birači su na zahtev mogli da pregledaju svoje podatke kod opštinskih organa i na vebsajtu Ministarstva ili putem SMS-a.⁹ Provera biračkog spiska mogla je da se izvrši u periodu od 14. marta do 20. aprila, a zabeleženo je relativno slabo interesovanje javnosti. Neki članovi RIK-a su izrazili zabrinutost zbog građana koji, kako se pokazalo, nisu upisani. Pored toga, Ograničenoj misiji OEBS-a/KDILJP-a dostavljeni su navodi o skidanju sa biračkog spiska etničkih Albanaca čije se prebivalište nalazi na jugu, kao i informacije o tome da veliki broj Roma nije upisan.

Novim zakonskim odredbama uključena je mogućnost da građani glasaju u mestu svog boravišta u Srbiji ili inostranstvu, tako što će relevantnoj opštini ili konzulatu u inostranstvu dostaviti zahtev za upis u birački spisak u svom mestu boravišta. Interno raseljena lica će glasati na redovnim biračkim mestima u svom mestu boravišta.

VII. PODNOŠENJE KANDIDATURA I IZBORNIH LISTA

Rok za podnošenje kandidatura za predsedničke i parlamentarne izbore zaključen je 15. odnosno, 20. aprila. U postupku za predsedničke, odnosno, parlamentarne izbore koji je obuhvatio sve opcije, registrovano je dvanaest kandidata i 18 izbornih lista.¹⁰ Među predsedničkim kandidatima su dve žene, kao i jedan predstavnik mađarske manjine i muftija iz regije Sandžaka.

Svaka predložena lista kandidata, uključujući one koje podnesu političke stranke koje predstavljaju nacionalne manjine, treba da bude podržana verifikovanim potpisima najmanje 10.000 birača, pri čemu svaki birač može podržati samo jednu listu.¹¹ Potpise podrške potvrdili su niži sudovi, za šta je trebalo uložiti znatan napor, uključujući i ispunjenje jednog broja zahteva za proveru na raznim mestima van zgrade suda. Redosled izbornih lista na glasačkom listiću određen je po redosledu njihovog upisa kod RIK-a, dok je redosled predsedničkih kandidata utvrđen žrebom, 20. aprila. Glasački listići se štampaju na centralnom nivou, a sadržeće i jezike manjina za opštine gde su ti jezici u zvaničnoj upotrebi.

VIII. OKRUŽENJE U KOJEM SE ODVIJA KAMPANJA

Mada je zakonom utvrđeno da zvanična izborna kampanja počinje nakon raspisivanja parlamentarnih izbora, političke stranke već nekoliko meseci sprovode izborne aktivnosti. Kampanja se приметно pojačala nakon raspisivanja prevremenih predsedničkih izbora i sada je vidljiva širom zemlje. Pored tradicionalnih sredstava za vođenje kampanje kao što su bilbordi, poster, štandovi i lobiranje od vrata do vrata, stranke i kandidati se oslanjaju na internet, uključujući i društvene mreže. Društveni i ekonomski uslovi, nezaposlenost, navodna korupcija, pristupanje Evropskoj uniji i Kosovo su bile glavne teme kampanje.

⁸ RIK je obavestila Ograničenu misiju OEBS-a/KDILJP-a da posmatranje ovog procesa nije moguće zbog zakona o zaštiti ličnih podataka.

⁹ Podnošenje zahteva za pregledanje podataka drugih birača bilo je moguće samo ukoliko se zna JMBG tih birača i ukoliko su takve zahteve podneli podnosioci proglašanih izbornih lista, koji su morali imati punomoćje izdato od dotične političke stranke.

¹⁰ Za parlamentarne izbore proglašene su izborne liste dostavljene od strane 7 koalicija (koje sačinjava 41 politička stranka i 5 udruženja), 9 političkih stranaka i 2 grupe građana.

¹¹ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu po prvi put je uključeno u postupak verifikacije, tako što je proverilo da li su građani koji su dali podršku izbornim listama uključeni na birački spisak i zatim dostavilo ove informacije Republičkoj izbornoj komisiji koja je naložila ispravku nedostataka u roku od 48 sati kako bi se izvršila registracija ovih izbornih lista.

Okruženje u kojem se odvija kampanja je takmičarsko ali uglavnom mirno, a Ograničenoj misiji OEBS-a/KDILJP-a prijavljeno je samo nekoliko izolovanih nasilnih događaja. Predsednik Tadić i gospodin Tomislav Nikolić, dva najistaknutija kandidata na predsedničkim izborima, prema svim pokazateljima imali su najvidljiviju kampanju, kako predsedničku tako i parlamentarnu. Oni i drugi predsednički kandidati išli su u obilazak zemlje, držeći brojne skupove. Uglavnom, postojala je uočljiva razlika u obimu i intenzitetu kampanje predsednika Tadića i kampanje gospodina Nikolića u poređenju sa drugim kandidatima. Jedan broj kandidata za narodne poslanike takođe je uključen u lokalne izbore gde stavljaju veći naglasak na lokalna pitanja. Predstavnici političkih stranaka i nevladinih organizacija su izrazili svoju zabrinutost Ograničenoj misiji OEBS-a/KDILJP-a u vezi sa pristrasnošću medija, nedostatkom transparentnosti finansijskog aspekta kampanje i mogućom zloupotrebom javnih sredstava.

IX. FINANSIRANJE POLITIČKIH AKTIVNOSTI

Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti (ZFPA) koji je stupio je na snagu u junu 2011, utvrđena je strožija kontrola finansiranja političkih aktivnosti, za vreme i van izborne kampanje. Mnogi sagovornici Ograničene misije smatraju da je usvajanjem ZFPA postignuto poboljšanje. Na osnovu ZFPA povećan je iznos javnog finansiranja koje stranke mogu da prime. Da bi ostvarili ovo pravo učesnici na izborima moraju uplatiti depozit u iznosu odobrenog finansiranja. Ovaj iznos se vraća onim strankama koje dobiju 1% važećih glasova (ili 0,2% u slučaju stranaka nacionalnih manjina). Svi učesnici na izborima, sa izuzetkom gospodina Ištvana Pastora (predsedničkog kandidata Saveza vođađanskih Mađara), koriste sredstva javnog finansiranja.

Agencija za borbu protiv korupcije, čiji je zadatak da kontroliše finansiranje političkih aktivnosti, ima šest članova koji se bave ovim pitanjima. Pored toga, angažovala je i obučila 165 posmatrača koji vrše nadzor nad troškovima kampanje širom zemlje. Prilikom procene plaćenih troškova reklamiranja u medijima, ova Agencija će se oslanjati na rezultate praćenja medija Republičke radiodifuzne agencije (RRA).

Agencija za borbu protiv korupcije je ovlašćena da zahteva izricanje sankcija zbog kršenja Zakona o finansiranju političkih aktivnosti. Do sada nije uložena nijedna tužba u vezi sa tekućim izborima. Državna revizorska institucija, od koje Agencija za borbu protiv korupcije može zahtevati da izvrši reviziju izveštaja o troškovima kampanje, javno je objavila da nema kapaciteta i da to neće činiti 2012. godine.

X. MEDIJI

Srbija ima pluralističko medijsko okruženje, koje obuhvata javne i privatne emitere i širok niz štampanih i onlajn medija koji biračima uglavnom nude širok dijapazon informacija o politici i izborima. Međutim, zbog velikog broja medijskih subjekata koji funkcionišu na relativno malom tržištu, teško obezbediti finansiranje. Zbog toga su novinari, navodno, izloženi pritisku političkih stranaka. U nedavnom izveštaju Saveta za borbu protiv korupcije, jedno savetodavno telo imenovano od strane vlade ukazalo je na to da su glavni problemi, između ostalog, nedostatak transparentnosti u pogledu vlasništva nad medijima i ekonomski uticaj državnih institucija na medije.¹² Nekoliko sagovornika je takođe obavestilo Ograničenu misiju OEBS-a/KDILJP-a da su lokalni mediji izloženi pritisku političkih stranaka i lokalnih organa vlasti.

¹² Vidi izveštaj „Pressures on & Control of Media in Serbia“ at <http://www.antikorupcija-savet.gov.rs/Storage/Global/Documents/mediji/IZVESTAJ%20O%20MEDIJIMA%20PRECISCEN%20ENG..pdf>

Zakon o izboru narodnih poslanika i Zakon o izboru predsednika Republike sadrže odredbe kojima se uređuje ponašanje medija za vreme kampanje. Ovim zakonima je predviđeno plaćeno reklamiranje političkih aktivnosti, ali su svi emiteri obavezni da obezbede „jednaku mogućnost pristupa“ učesnicima na izborima. Ključni regulatorni organ, RRA, dao je dopunu ovim odredbama i 9. marta izdao detaljna uputstva u kojima je utvrđeno da su svi emiteri u domenu javnog servisa dužni da obezbede besplatno, izbalansirano i nediskriminatorno izveštavanje o svim učesnicima na izborima. Besplatni programski termini moraju biti ravnopravno raspodeljeni svim učesnicima (na predsedničkim i parlamentarnim izborima) i emitovani na TV kanalu, RTS2 javnog servisa. Učesnici na izborima takođe mogu da kupe plaćene političke reklame, u trajanju do pet minuta dnevno, na svakom kanalu, kod javnih i privatnih emitera, pod jednakim uslovima. Pored toga, RTS1 će organizovati tri debate između predstavnika sedam političkih stranaka i izbornih lista zastupljenih u odlazećem sazivu Narodne skupštine. Prva takva debata je emitovana na programu RTS1, 19. aprila.

Dana 6. aprila, Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a počela je da vrši kvantitativno i kvalitativno posmatranje izveštavanja o kampanji, uključujući i pet televizijskih kanala i pet dnevnih listova.¹³ Nacionalni i lokalni javni i privatni emiteri emitovali su panel diskusije i debate između učesnika na izborima, pružajući biračima mogućnost da uporede kandidate. Prelazni rezultati posmatranja pokazuju da su televizijski programi korektno izveštavali o svim učesnicima u okviru izveštavanja o kampanji. Međutim, izveštavanje o kampanji i izveštavanje o državnim organima karakteristično je po znatnom nedostatku kritičkog izveštavanja koje bi javnosti pružilo analizu platformi i stavova učesnika na izborima.

Nasuprot tome, stranke su koristile plaćeno reklamiranje političkih aktivnosti na televiziji za kritikovanje svojih protivnika. Na dan 16. aprila, RRA je uputila zahtev TV Pinku da prekine emitovanje jedne plaćene reklame LSV-a u kojoj se Slobodan Milošević i Vojislav Koštunica okrivljuju za probleme tokom privatizacije jedne naftne kompanije. Republička radiodifuzna agencija je bila mišljenja da ovaj spot predstavlja kršenje njenih uputstava da se ne vređa čast i dostojanstvo građana i drugih učesnika u kampanji. Lider LSV-a je ovu odluku o zabrani spota nazvao cenzurom.

XI. PRIGOVORI I ŽALBE

Zakonom je propisan rok od 24 sata od nastupanja određenog događaja do podnošenja prigovora RIK-u. Do danas, RIK je primio pet prigovora u vezi sa predsedničkim i parlamentarnim izborima. Prigovori koji se odnose na formiranje biračkih odbora, razmatrani su na otvorenoj sednici i rešeni 24. aprila. RIK je obavestila Ograničenu misiju OEBS-a/KDILJP-a da ne objavljuje odluke na prigovore, ali da ih dostavlja podnosiocu prigovora. Na osnovu Zakona o upravnim sporovima, nije potrebno održavanje javnog ročišta povodom žalbe pred Upravnim sudom, iako je OEBS /KDILJP prethodno kritikovao ovu praksu održavanja ročišta bez prisustva javnosti.

Na sve prigovore koje reši RIK može se uložiti žalba Upravnom sudu. Izborni sporovi se mogu pokrenuti i pred Ustavnim sudom, kada su iscrpljeni svi drugi pravni lekovi. Ustavni sud je ovlašćen da poništi izbore ako ustanovi nepravilnosti koje su mogle uticati na rezultat.

Nije imenovan Nadzorni odbor, koji je, na osnovu Zakona o izboru narodnih poslanika, nadležan za vršenje nadzora nad kampanjom i izveštavanjem medija tokom izbora. Njegovu ulogu delimično vrši

¹³ Posmatranje koje vrši Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a uključuje izveštavanje o političkim događanjima i izborima u udarnom terminu (18.00 – 24.00 h) na javnom servisu RTS1 i TV Vojvodina i na privatnim televizijskim kanalima TV Pink, B92 i TV Prva, kao i u dnevnim listovima *Blic*, *Danas*, *Politika*, *Press* i *Večernje Novosti*.

RRA, koja prati izveštavanje radiodifuznih medija o kampanji i rešava prigovore u vezi sa medijima. Do danas je RRA primila 37 prigovora, na osnovu kojih je pokrenula i zaključila 5 postupaka, dok su još 3 dodatna postupka u toku rešavanja. RRA ne objavljuje pun sadržaj svojih odluka o prigovorima, mada se informacije o odlukama RRA na prigovore mogu naći na vebsajtu.

XII. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

Na osnovu popisa iz 2002,¹⁴ oko 17 procenata stanovništva identifikovalo se kao stanovništvo nesrpske nacionalnosti, koje predstavlja više od 20 manjina. Ustavom su garantovana prava i slobode nacionalnih manjina, uključujući i prava i slobode u vezi sa političkim udruživanjem, kulturnim institucijama, obrazovanjem i pristupom informacijama na njihovim jezicima, pravo da se bira i da se bude izabran. Na osnovu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina iz 2009, izabrano je 19 saveta nadležnih za unapređenje kulture, obrazovanja, jezika i društvenih interesa manjina.

Na osnovu Zakona o političkim strankama, utvrđen je niži cenzus od 1.000 pristalica za osnivanje političke stranke koja predstavlja nacionalnu manjinu. Za predstojeće parlamentarne izbore registrovane su četiri stranke nacionalnih manjina (Savez vojvođanskih Mađara, Crnogorska partija, Stranka demokratske akcije Sandžaka – Sulejman Ugljanin i stranka „Nijedan od ponuđenih odgovora“) i dve koalicione izborne liste nacionalnih manjina (Koalicija Albanaca Preševske doline i Koalicija „Svi zajedno“). Pored toga, na izborima učestvuje i nekoliko drugih stranaka koje predstavljaju Bošnjake, Bugare, Slovake, Bunjevce, Hrvate, Makedonce, Rome i Vlahe, u koaliciji sa glavnim političkim strankama. Jedan predstavnik mađarske nacionalne manjine upisan je kao predsednički kandidat.

Učesnici na izborima smatraju da je romska manjina najčešće na udaru mogućih izbornih zloupotreba. Nekoliko sagovornika iz političkih stranaka i civilnog društva obavestilo je Ograničenu misiju OEBS-a/KDILJP-a da očekuju da će kupovina glasova biti problem kod romskih zajednica. Kako se pokazalo, među romskom populacijom slabo je izraženo interesovanje za predsedničke i parlamentarne izbore i poverenje u sistem.

XIII. DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI

U Zakonu o izboru narodnih poslanika i dalje nedostaju odredbe u vezi sa domaćim i međunarodnim posmatračima, uprkos prethodno datim preporukama OEBS-a/KDILJP-a. RIK je u svojim uputstvima pristupila rešavanju ovog pitanja, obezbeđujući akreditaciju domaćih i međunarodnih posmatrača, a nikakvi problemi nisu prijavljeni. Najveću domaću aktivnost na praćenju izbora sprovodi Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), koji planira da rasporedi oko 1.000 posmatrača na 800-1.000 biračkih mesta širom zemlje i da obezbedi paralelni tabelarni prikaz rezultata glasanja. Pored Ograničene misije OEBS-a/KDILJP-a, RIK je akreditovala sedam drugih međunarodnih grupa i ambasada.

XIV. AKTIVNOSTI OGRANIČENE MISIJE OEBS-a/KDILJP-a

Organičena misija OEBS-a/KDILJP-a počela je svoje aktivnosti u Beogradu 4. aprila. Organičena misija se susrela sa predstavnicima Ministarstva spoljnih poslova, RIK-a, Zavoda za statistiku, Zaštitnikom građana, Ustavnim sudom, raznim državnim agencijama, liderima i predstavnicima političkih stranaka, civilnog društva, medija, diplomatske zajednice i međunarodnih organizacija.

¹⁴ Očekuje se da će podaci o etničkom sastavu stanovništva na osnovu popisa iz 2011. godine biti objavljeni kasnije, tokom 2012.

Ona je uspostavila radne odnose sa relevantnim učesnicima uključenim u izborni proces. Dugoročni posmatrači prate izborni postupak na regionalnom nivou i susreću se sa opštinskim i gradskim izbornim komisijama, državnim i lokalnim organima, strankama i kandidatima, civilnim društvom i regionalnim medijima.

Ograničena misija OEBS-a/KDILJP-a ima nameru da preduzme zajedničku akciju sa Parlamentarnom skupštinom OEBS-a i Parlamentarnom skupštinom Saveta Evrope u okviru koje će razmestiti posmatračke delegacije radi posmatranja na dan izbora. Gospodin Mateo Mekaći je imenovan od strane predsedavajućeg OEBS-a da rukovodi kratkoročnom posmatračkom misijom OEBS-a na ovim izborima.

Engleska verzija ovog dokumenta jedina je zvanična. Srpska verzija izveštaja je nezvanična.